Masat e propozuara për rritjen e përshpejtuar të ekosistemit startup maqedonas

Përgatiti:
Këshilli Kombëtar startup
Shtator, 2021

Hyrje

Në vitet e fundit, bashkësia startupe e Maqedonisë po zhvillohet me shpejtësi graduale, dhe përvoja në kornizat globale tregon se për të krijuar me sukses një ekonomi inovative, për të përmirësuar idetë startupe dhe të krijoni të reja, esenciale është mbështetja thelbësore e kompanive startupe.
Mbështetja për zhvillimin e bashkësisë startup është mbështetja për zgjidhje të reja në ekonomi dhe krijimi i tregjeve të reja, mundësive, vendeve të punës dhe cilësi më të mirë të jetës për njerëzit.
Mbi 70% e startupeve në vend, në fazën e zhvillimit të biznesit kanë nevojë për mjete financiare shtesë dhe pikërisht atëherë marrin mbështetjen më të madhe nga Fondi i Inovacioneve dhe i Zhvillimit Teknologjik, sipas një hulumtimi të kryer nga Startup Maqedonia nën kujdesin e FIZHT.
Analiza, e cila mbuloi mbi 80 startupe nga Maqedonia e Veriut dhe më shumë se 28 organizata për mbështetje dhe investitorë, tregon se deri në 62.7% të startupeve vendase aplikuan në thirrjet për bashkëfinancim dhe 60% e tyre morën ndihmë financiare nga FIZHT.
Në gjashtë muajt e fundit, FIZHT, në bashkëpunim me të gjithë aktorët e ekosistemit, ka bërë ndryshime serioze duke siguruar mënyrë më të lehtë për mbështetje financiare, mentorim cilësor, qasje në mjete shtesë nga bankat më të suksesshme në vend dhe një sërë aktivitetesh të tjera. Por për zhvillimin cilësor të startupeve të reja, përveç financave, nevojiten ndryshime në disa nivele në vend.
Kjo ishte nxitja kryesore për Fondin, me mbështetjen e Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut, për të krijuar Këshillin Startup për herë të parë në vend, me qëllimin kryesor për të përfaqësuar bashkësinë e startup-it dhe të përfaqësojë interesat e tij në procesin e krijimit dhe miratimit të politikave të cilët duhet të kontribuojnë në rritjen dhe zhvillimin e mëtejshëm në ekosistemin startup të Maqedonisë.
Këshilli është një pjesëmarrës aktiv në krijimin e politikave të ardhshme që kanë të bëjnë me këto kompani, masat e propozuara që synojnë përmirësimin e organizimit të punës së sektorit publik dhe institucioneve që do të rezultojnë në procedura të thjeshtuara dhe shërbime më të mira publike, si dhe rekomandime për të zvogëluar barrën dhe shpenzimet në startupet me ndërhyrje në legjislacion dhe kuadrin ligjor në mënyrë që të lehtësohet qasja në kapital dhe në mobilizimin e tij. Qëllimi i këtyre aktiviteteve është rritja e numrit të startupeve dhe pozicionimi i vendit si një qendër startup rajonale.

Anëtarët e Këshillit Kombëtar të Startup-it janë

Fatmir Bitiqi
Kryetar

Bistra Kumbaroska
Zëvendës Kryetar

Kosta Petrov
Anëtar

Stefan Mitevski
Anëtar

Anita Nikova
Bundovski
Anëtar

Dejan Aleksov
Anëtar

Gjorgji Rafajlovski
Anëtar

Koordinator

Ivana Stankoviç

Nina Nikoliç

Në shtatë muajt e fundit, Këshilli Kombëtar i start-upit, në bashkëpunim me përfaqësuesit e Qeverisë të RMV-së, odat ekonomike, donatorët dhe organizatat e huaja, si dhe investitorët dhe sipërmarrësit nga ekosistemi start-up, bënë një analizë të detajuar të situatës aktuale, si dhe nevojat për transformim më të shpejtë të ekosistemit startup të Maqedonisë, me një qëllim të vetëm, duke e pozicionuar Republikën e Maqedonisë së Veriut si një qendër startup rajonale në rajon.

Nga ajo analizë, dalin masat vijuese përmes zbatimit të të cilave, sipërmarrësit dhe inovatorët maqedonas do të kenë mundësi më të mëdha për sukses rajonal dhe ndërkombëtar, dhe në të njëjtën kohë, vendi ynë do të bëhet një destinacion më tërheqës për inovatorët globalë, investitorët dhe sipërmarrësit.

1.
Nxitja e zhvillimit të ekosistemit

1.1 Përmirësimi i rregullores për zhvillimin e veprimtarisë së inovacionit

Ligji i veprimtarisë së inovacionit rregullon veprimtarinë inovative, parimet, qëllimet dhe organizimin e zbatimit të rezultateve të veprimtarisë së inovacionit, veprimtarisë kërkimore-shkencore, njohuritë teknike dhe teknologjike, shpikjet dhe inovacionet, si dhe themelimi, statusi, kompetencat, menaxhimi dhe udhëheqja, financimi, mbikëqyrja e punës, si dhe çështje të tjera që lidhen me punën e Fondit të Inovacioneve dhe të Zhvillimit Teknologjik.
Duke marrë parasysh që ligji është përgatitur tetë vjet më parë, i njëjti nuk korrespondon me trendet aktuale të tregut global. Me ndryshimet ligjore të propozuara parashikojnë lloje të reja të inovacioneve që nuk janë mbuluar nga ligji ekzistues deri më tani, si dhe zgjerimin e instrumenteve ekzistuese dhe futjen e instrumenteve të reja dhe masave të tjera përmes të cilave Fondi zbaton aktivitetet e tij. Si pjesë e ndryshimeve të propozuara pritet Fondi, si një nga institucionet kryesore që siguron mbështetje financiare për startup-et, përmes të njëjtës të sigurojë mjete financiare shtesë me të cilën përmes instrumenteve dhe masave të përcaktuara do të ndikojë drejtpërdrejtë në inovacione dhe në zhvillimin teknologjik, dhe me këtë do të sigurojë zhvillim më të shpejtë të kompanive inovative në vend.

Inovacioni social
Tetë vjet më parë, kur u përgatit Ligji i parë për veprimtarinë e inovacionit, politikat e inovacionit ishin paksa të ndryshme. Llojet aktuale të inovacioneve nuk mbulohen fare nga ky ligj, as ligji nuk parashikon një definim të inovacionit social që do të përmbajë markat e reja tek inovacionet. Inovacioni social është një praktikë e re që ka për qëllim të plotësojë nevojat ekzistuese sociale (kushtet e punës, arsimin, shëndetësinë ose zhvillimin e bashkësisë) në një mënyrë më të mirë dhe të ndryshme nga zgjidhjet ekzistuese.
Këshilli rekomandon që "inovacioni social" të definohet sipas definimit të Komisionit Evropian, domethënë, që inovacioni social nënkupton zhvillimin e ideve, shërbimeve dhe modeleve të reja me qëllim adresimin më të mirë të problemeve sociale. Si koncept, inovacioni social mund t'i referohet një produkti, procesi të prodhimit, idesë, lëvizjes shoqërore ose një kombinimi të përmendur më parë.
Duke marrë parasysh rëndësinë e sipërmarrjes sociale në ekonominë e sotme globale, dhe në mungesë të legjislacionit thelbësor që e rregullon atë, këshilli tregon nevojën për të përgatitur dhe miratuar udhëzime për përafrimin me strategjinë e sipërmarrjes sociale, për të cilat është krijuar një grup pune në MPPS, e cila është njohuri thelbësore duke pasur parasysh se ajo gjithashtu ka një përfaqësues nga Këshilli Start-up, domethënë Nënkryetare e Këshillit.

Startup-et
Në bazë të termit startup, ndryshimet ligjore duhet të nënkuptojnë të reja, të adaptuara me të njëjtin definim. Definimi aktual ligjor është kufizues sepse përcakton që një kompani e sapothemeluar mikro, e vogël dhe e mesme shoqëri tregtare "start-up" është një shoqëri tregtare e themeluar nga një ose më shumë persona fizikë dhe/ose juridikë, themelimi i të cilave deri në momentin e aplikimit për financim nga Buxheti i Shtetit, nuk kanë kaluar më shumë se gjashtë vjet. Duke pasur parasysh kufizimet dhe tendencat globale, nevojiten ndryshime në definimin e termit, pra që një kompani Startup të konsiderohet një kompani jo më e vjetër se 5 vjet dhe e themeluar nga një sipërmarrës (ose një grup prej tyre) në mënyrë që të sjellë një produkt të ri ose shërbim në treg, i cili do të jetë unik ose më i mirë se ai ekzistues dhe ka potencial për rritje të shpejtë.

Kompanitë spin-off
Analizat e situatës aktuale tregojnë se është e nevojshme një rishikim i plotë i ligjit dhe definimet nga aspekti i kompanive spin-off, dhe në përputhje me lajmet në tregun global. Aktualisht, ligji parasheh definimin e mëposhtëm: "Shoqëri tregtare e sapothemeluar "spin-off" është shoqëri tregtare e themeluar nga një ose më shumë persona fizikë të punësuar/angazhuar ose studentë në institucionin që kryen arsimin e lartë, domethënë veprimtarinë kërkimore-shkencore dhe/ose persona juridikë të themeluar nga institucionet që kryejnë veprimtari kërkimore-shkencore dhe/ose nga subjekte ekonomike, me qëllim për eksploatimin komercial të inovacionit, transferuar në shoqërinë tregtare të sapothemeluar ".
Propozimi i Këshillit është që të ndryshojë definimin ekzistues me një përkufizim të ri i cili do të thotë: "Spin-off" është një kompani e re e krijuar nga një person juridik ekzistues ose punonjës/it të tij përmes ndarjes ose shpërndarjes së një pjese të aktiviteteve të biznesit me të cilat merret, në mënyrë që segmenti i veçantë i biznesit të ketë vlerë më të madhe si një subjekt i pavarur.

Mundësia për krijimin e instrumenteve të reja për mbështetje të startup-eve të cilët do të jenë në kohë me trendet globale
Për momentin, Fondi ndanë mjete përmes instrumenteve mbështetëse: grante të bashkëfinancuara për shoqëritë tregtare të sapothemeluara start-up dhe spin-off, grante të bashkëfinancuara dhe hua komerciale të kushtëzuara në inovacione, investime në kapital dhe sipërfaqe të mesme, grante të bashkëfinancuara për krijimin, funksionimin dhe investimet e akceleratorëve të biznesit-teknologjik, grante të bashkëfinancuara për zgjerimin e teknologjive, grante të bashkëfinancuara për transferimin e teknologjive, ndihmë teknike dhe skema të bashkë-investimeve me investitorë dhe fondet e investimeve. Fondi ndanë mjete përmes një konkursi publik të shpallur, bazuar në kriteret e përcaktuara saktësisht për ndarjen e mjeteve për secilin instrument. Duke pasur parasysh kufizimet ligjore nga aspekti i veprimit vetëm brenda këtyre instrumenteve mbështetëse, ne konsiderojmë se nevojiten ndryshime ligjore në mënyrë që të zgjerohen instrumentet, si dhe mundësia e futjes së instrumenteve të reja dhe masave mbështetëse. Për më tepër, me çka dhe vetë hulumtimi dhe analizat konfirmojnë faktin se në fazën e zhvillimit të startup -eve, nevoja për mjete financiare shtesë që kompanitë kanë marrë deri më tani është marrë shumë herë nga Fondi i Inovacioneve dhe i Zhvillimit Teknologjik. Gjithashtu, prezantimi i instrumenteve dhe masave të reja është i rëndësishëm dhe sepse gjithnjë e më shpesh lind nevoja për të harmonizuar dhe ndjekur trendet botërore të nevojshme për të bërë biznes në të gjitha segmentet e tij. Sidomos pasi do të thoshte edhe sigurimi i mjeteve financiare shtesë për Fondin i cili do të ndikojë në inovacionet dhe në zhvillimin teknologjik në ekosistem.

Qendrat e zhvillimit të Start-upeve
Duke ndjekur markat globale, ekziston nevoja për të krijuar Qendra për zhvillim të start-upeve në të cilat sipërmarrësit dhe inovatorët e mundshëm do të marrin të gjithë informacionet e nevojshme për të realizuar idetë e tyre të biznesit. Këto qendra do të kenë një rëndësi të madhe për zhvillimin e ekosistemit sepse në një vend do të ofrojnë mbështetje mentoruese, financiare dhe ligjore. Këshilli propozon krijimin e Qendrave rajonale për zhvillimin e start-upeve në të tetë rajonet planifikuese në vend, më së voni deri në vitin 2024. Ne propozojmë që mënyra e financimit të këtyre Qendrave të jetë përmes mbështetjes së partneritetit me sektorin privat, duke ndjekur shembullin e zgjidhjeve funksionale tashmë ekzistuese nga vendet fqinje. Si një nga shembujt më të mirë është ai i Republikës së Serbisë ku vendi ka zhvilluar një instrument financiar, me qëllime dhe kritere të definuara qartë, përmes të cilave Komunat në bashkëpunim me përfaqësuesit e sektorit privat zhvillojnë Qendra për zhvillimin e start-upeve.

Përfitimet e pritura (rezultatet): Kategoritë dhe kornizat e definuara qartë në të cilat më lehtë do të krijohen politika dhe strategji për zhvillimin e sistemit startup të Maqedonisë.

Rregulloret/politikat me të cilat mbulohet fusha: Ligji për veprimtarinë e inovacionit

Statusi aktual/Rekomandim: Një grup pune po krijohet brenda Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës (MASH), i cili përgjegjës është i njëjti. Të gjitha sugjerimet nga anëtarët e këshillit të start-upit do të merren parasysh nga ana e grupit të punës.

1.2 Përmirësimi i kushteve për jetesë të nomadëve digjitalë/remote workers

Hyrje dhe përshkrim i problemit: Hulumtimi i MBO Partners tregoi se në SHBA kishte 7.3 milion nomadë digjitalë në vitin 2019. Edhe para pandemisë globale, u tregua se miliona njerëz mund të punonin në distancë. Ata miliona njerëz, kryesisht me kualifikime të larta, mund të zgjedhin se ku do të hanë, të flenë, të udhëtojnë - ku do të shpenzojnë paratë e tyre dhe do të ndajnë aftësitë e tyre.

Pas analizës krahasuese me praktikat më të mira nga vendet evropiane si: Estonia, Kroacia, Gjeorgjia, Gjermania, Çekia, Këshilli konsideron se modeli që më shumë i përgjigjet për Maqedoninë e Veriut është ai i Estonisë.

Propozim-zgjidhjet (aktivitetet/ndryshimet):

- Me rregulloren aktuale, qëndrimi është i kufizuar në 90 ditë. Ishte e domosdoshme që të lejohet një qëndrim deri në 12 muaj, për një grup të synuar të shtetasve të huaj, të cilëve do t'u kërkohet të tregojnë se i plotësojnë kushtet për vizë për nomadët digjitalë, d.m.th kanë mundësi të punojnë në distancë dhe të kenë siguruar të ardhura financiare, gjatë qëndrimit të tyre në vend, të cilat do të definohen paraprakisht.
- Procesi i aplikimit online për këtë vizë duhet të jetë i thjeshtë, i shpejtë dhe pa barriera administrative, siç është në vendet e tjera që zbatojnë këtë program.
- Si pjesë e nismës, është planifikuar edhe Zhvillimi i një programi për nomadët digjitalë nga Startup Maqedonia në bashkëpunim me FIZHT dhe Programin Zviceran të Sipërmarrësisë, me të cilët nomadë të zgjedhur digjitalë të interesuar me ekspertizën e nevojshme në ekosistemin e start-upit do të mentorojnë sipërmarrësit vendas dhe kontribuojnë me aftësitë e tyre, njohuritë dhe rrjeti i kontakteve, si dhe qasja deri në tregjet e reja.

Përfitimet e pritura (rezultatet):

- Estonia, një vend me 1.3 milion banorë, parashikon që 1,800 nomadë potencialë digjitalë të aplikojnë për një vizë të re çdo vit. Për arsye të ndryshme, këta nomadë do të kontribuojnë me dhjetëra miliona euro në ekonominë e vendit. Për më tepër, ndikimi do të ndihet fuqishëm në teknologjinë lokale dhe në skenën start-up, ku ndarja e njohurive të nomadëve dhe gjenerimi i ideve pritet të kenë një efekt të rëndësishëm pozitiv. Gjithashtu, hulumtimet thonë se 87% e nomadëve digjitalë thonë se procesi i thjeshtuar i vizave do të ndikojë në zgjedhjen e tyre të destinacionit
- Programin që e propozon këshilli do të mundësojë tërheqjen e fuqisë punëtore shumë të kualifikuar që do të inkurajojë ekonominë përmes fuqisë së tyre shpenzuese, shkëmbimit të aftësive, por edhe rrjetëzimit me përfaqësues të ekosistemit lokal të start-upit. Duke marrë parasysh që disa vende tashmë po zhvillojnë në mënyrë aktive nomadizmin digjitalë, është e nevojshme të merren masa të përshpejtuara për të pozicionuar vendin tonë në hartën e këtyre inovatorëve dhe sipërmarrësve.

Rregulloret/politikat me të cilat mbulohet fusha: Ligji për të huajt

Statusi aktual/Rekomandim: Këshilli i paraqiti një propozim në shkurt 2021 grupit të punës në MPB i përgatitur në bazë të një analize krahasuese të praktikave më të mira nga vende të tilla si: Estonia, Kroacia, Gjeorgjia , Gjermania, Çekia. Rekomandimi synon të përshpejtojë procesin e miratimit të propozim ndryshimit.

1.3 Krijimi i një regjistri të start-upeve në Regjistrin Qendror të Republikës së Maqedonisë së Veriut

Aktualisht nuk ka asnjë evidentim të centralizuar të numrit të bizneseve të sapothemeluara, ekzistuese dhe start-upeve të mbyllura në ekosistem. Regjistrimet e sakta janë baza për krijimin e masave adekuate dhe reale për start-upet, një pasqyrë e qartë për zhvillimin e ekosistemit, por edhe të vëzhgimit të tij të rregullt.

Propozim-zgjidhja (aktivitetet/ndryshimet): Nga më sipër del nevoja për të futur mundësinë e kategorizimit të personit juridik, si startup, në përputhje me definimin e ri gjatë regjistrimit në Regjistrin e personave juridikë në Regjistrin Qendror të RMV-së.

Përfitimet e pritura (rezultatet): Futja e kategorizimit do të kontribuojë në hartimin më të lehtë të start-upeve, si për Fondin e Inovacioneve ashtu edhe për investitorët potencialë dhe engjëjt e biznesit, por edhe për krijimin e masave dhe politikave më të sakta për zhvillimin më të shpejtë të ekosistemit.

Rregulloret/politikat me të cilën mbulohet fusha: Ligji për veprimtarinë e inovacionit dhe Ligji për shoqëritë tregtare.

2.
Përmirësimi i kushteve të punës

2.1 Mundësimi i regjistrimit të një lloji të ri të shoqërisë

Këshilli njohu nismën ekzistuese të Ministrisë së Ekonomisë për të prezantuar një formë të re të shoqërisë me përgjegjësi të kufizuar, përkatësisht Shoqëria e Thjeshtuar me Përgjegjësi të Kufizuar (SHTHPK) dhe mbështet të njëjtin. Qëllimi i Propozim-ligjit është që të mundësojë themelimin e një shoqërie me përgjegjësi të kufizuar me një vlerë minimale simbolike të kapitalit themelor fillestar prej 1 euro, nga persona-qytetarë që kanë ide për të bërë biznes, por nuk kanë mjete të mjaftueshme në shumën prej të paktën 5,000 euro kapital themelues, për të filluar biznesin e tyre.

Propozim-zgjidhja:

Me Propozim-ligjin prezanton një lloj të ri të shoqërisë me përgjegjësi të kufizuar, e cila mban titullin "Shoqëria e Thjeshtuar me Përgjegjësi të Kufizuar - SHTHPK". Me Propozim-ligjin, shoqëria mund të ketë deri në tre themelues-persona fizikë, njëri prej të cilëve është menaxher, pra anëtar i organit drejtues.

Duke pasur parasysh që kjo është një shoqëri me kryegjësë prej 1 euro, propozohet të vendoset një regjim i veçantë për punën financiare në aspektin e disponimit të fitimeve, si dhe sigurimin dhe asgjësimin e rezervës së kërkuar të shoqërisë.

Përfitimet e pritura (rezultatet): Me zbatimin e dispozitave të Propozim-ligjit, përveç mundësisë së themelimit të një kompanie me shpenzime minimale për sipërmarrësit e rinj, pritet një ndikim i rëndësishëm në zvogëlimin e ekonomisë së hirtë në vend.

Rregulloret/politikat me të cilat mbulohet fusha: Ligji për shoqëritë tregtare (LSHT)

Statusi aktual/Rekomandim: Propozim-ligji për ndryshimin e ligjit të LSHT-së është paraqitur në Parlament në Shtator 2020. Anëtarët e këshillit të start-upit janë të gatshëm të përfshihen në mënyrë aktive në procesin e miratimit më të shpejtë të propozim-ligjit. Rekomandohet të përshpejtohet procesi i miratimit të propozim-ligjit.

2.2 Lehtësimi i procesit të likuidimit për kompanitë startup-e

Procesi i regjistrimit të një kompanie të re mund të bëhet brenda pak ditësh, por në periudhën e likuidimit mund të ndryshojë në varësi të asaj nëse kompania e likuiduar ka borxhe ndaj kreditorëve ose detyrime tatimore të papaguara. Nëse shoqëria nuk ka detyrime financiare, procedura zgjat mesatarisht 30 deri në 45 ditë. Sidoqoftë, nëse shoqëria ka detyrime financiare të papaguara, kjo procedurë zgjatë më shumë, dhe nëse përcaktohet se këto detyrime nuk mund të shlyhen, do të hapet një procedurë falimentimi për të njëjtën shoqëri.

Ka edhe likuidim me procedurë të shkurtër, p.sh. në shoqatat, ku dokumentet mblidhen vetëm një herë, por themeluesi i jep një deklaratë noterit nën përgjegjësinë e tij se kompania nuk i ka borxh askujt. Bazuar në atë deklaratë, kreditorët detyrimet e të cilëve nuk janë shlyer kanë të drejtë ta padisin atë për detyrimet e firmës për të qenë përgjegjës me pronën e tij.

Propozim-zgjedhjet (aktivitetet/ndryshimet):

- **Propozimi i referohet aplikimit të një modeli të ngjashëm në shoqata duke futur një procedurë të shkurtër likuidimi ose likuidimi emergjent për kompanitë me të ardhura bruto vjetore deri në 2 milion denarë (kompani që nuk janë pagues të TVSH -së).**
- **Rekomandohet krijimi i komunikimit të brendshëm midis RQM-së dhe DAP-it, dhe do të ishte ideale që të mundësohet një fjalim deri në njërin prej institucioneve (qasje one-stop-shop) në mënyrë që të lehtësohet dhe përshpejtohet procesi.**

Përfitimet e pritura (rezultatet) Thjeshtëzimi dhe shkurtimi i procesit të likuidimit për kompanitë që nuk janë pagues të TVSH-së dhe nuk kanë detyrime ndaj kreditorëve do të kontribuojnë për një mjedis më dinamik që stimulon krijimin e bizneseve të reja dhe ndërtimin e një kulture të josuksesshme dhe dështimit të shpejtë, në mënyrë që të fillojë përsëri procesi me mësimet e nxjerra.

Rregulloret/politikat me të cilat mbulohet fusha: Ligji për shoqëri tregtare (LSHT)

Statusi aktual/Rekomandim: Këshilli propozon që të bëhet një analizë e nevojave për futjen e ndryshimit dhe të futet në propozim-ligjin për ndryshimin e LSHT-së. Anëtarët e këshillit të start-upit do të përfshiheshin në mënyrë aktive në sigurimin e mbështetjes nga institucionet në fjalë në mënyrë që të përshpejtonin miratimin e propozim-ligjit.

2.3 Rritja e fleksibilitetit të kushteve të punës

Kompanitë start-upe, të cilat janë mikro ose të vogla në madhësi, kryesisht punojnë në mënyrë digjitale dhe si të tilla, duhet të rishikojnë rregulloret ekzistuese të tilla si: evidenca e orarit të punës, orët e punës fleksibile, pushimet vjetore, si dhe futjen e risive në fushën e pagesës ligjore të shpërblimeve për punonjësit dhe futjen dhe zbatimin e një mekanizmi për SOP (stock option pool). Këto ndryshime do të kontribuojnë në standardet që janë tërheqëse në nivel global dhe do të mundësojnl kushte më të mira për punë për sipërmarrësit dhe punonjësit e tyre.

Propozim-zgjidhjet (aktivitetet/ndryshimet):

-Evidentimi i orarit të punës - Neni 116 (8)
Formulimi ekzistues:
(7) Një punëdhënës i cili ka mbi 25 punonjës dhe ku procesi i punës kryhet në një ose më shumë vende është i detyruar që secili vend të kryejë evidencë elektronike të punës me kohë të plotë dhe jashtë orarit.
(8) Punëdhënësi i cili ka deri në 25 punonjës është i detyruar të mbajë një fletë evidentimi për pjesëmarrjen në punë të punonjësve në të cilën shënohen të dhënat për fillimin dhe mbarimin e kohës së punës.
Formulim i ri për nënparagrafin 8:
(8) (8) Punëdhënësi që ka deri në 25 punonjës është i detyruar të mbajë një fletë evidentimi ose evidentim elektronik për pjesëmarrjen e punëtorëve në punë në të cilën shënohen të dhënat për fillimin dhe mbarimin e kohës së punës. Zgjedhja e metodës së evidentimit zgjidhet nga punëdhënësi duke përfshirë edhe softuerin dhe metodën e evidentimit.

-Orari fleksibël i punës - Neni 125
Teksti ekzistues:
1) Orari i orëve të punës përcaktohet nga punëdhënësi.
(2) Orari i orarit të punës në fushën e trafikut dhe lidhjeve, qarkullimi i mallrave, shëndetit, mbrojtjes sociale dhe të fëmijëve, arsimit dhe institucioneve të tjera publike, aktiviteteve komunale, hotelieri, turizëm dhe zeje përcaktohet me vendim të organit të administratës shtetërore nga fusha përkatëse.
Propozim-shtesa e nënparagrafit 3:
(3) Nëse puna është në fushën e zhvillimit të aftësive të softuerit/digjitalëve, punonjësi mund të punojë në orë pune fleksibile në përputhje me punëdhënësin - me një vendim për orët e punës fleksibile.

-Pushimi vjetor - Neni 141
Formulimi ekzistues:
(2) Pushimi vjetor mund të shfrytëzohet në më shumë pjesë në kontratë me punëdhënësin, me kusht që një pjesë e pushimit vjetor të zgjasë të paktën dy javë pune të pandërprera.
Formulimi i propozuar:
(2) Pushimi vjetor mund të shfrytëzohet në më shumë pjesë në kontratë me punëdhënësin, me kusht që një pjesë e pushimit vjetor të zgjasë së paku dy javë pune të pandërprera. Pjesa e pushimit vjetor që është e pandërprerë mund të zvogëlohet me kërkesë të punonjësit.

Propozime të reja:
- Mënyra për të prezantuar dhe zbatuar një mekanizëm për SOP (stock option pool)
- Mënyra për të paguar ligjërisht bonuset për punonjësit
- Të gjitha subvencionet/masat në dispozicion për sipërmarrësit dhe punonjësit e tyre të sinkronizohen në një platformë (një faqe në internet)

Përfitimet e pritura(rezultatet): Me ndryshimin e Propozim-ligjeve do të përmirësojnë rritjen dhe zhvillimin e kompanive start-upe, si dhe konkurrencën dhe fleksibilitetin e vendeve të punës dhe kushteve, të cilat do të kontribuojnë për ruajtjen dhe shfrytëzimin e potencialit të të rinjve.

Rregulloret/politikat me të cilat mbulohet fusha: Ligji i Marrëdhënieve të Punës (LMP)

Statusi aktual/Rekomandimet: Për të bërë një analizë të nevojave nga prezantimi i ndryshimeve të propozuara dhe për të përgatitur një propozim-ligj për ndryshimin e LMP-së. Anëtarët e këshillit të startup-it do të përfshiheshin në mënyrë aktive në sigurimin e mbështetjes nga institucionet e interesuara në mënyrë që të bëjnë ndryshime më të shpejta në LMP.

2.4 Derregullimi i punës jashtë selisë së shoqërisë (punë nga shtëpia)

Startup-et maqedonase si problem tregojnë pyetjen për mënyrën se si të punojnë nga shtëpia ose nga ndonjë vend tjetër jashtë ambienteve të Shoqërisë, si dhe kur mundet të lidhet një kontratë pune për kryerjen e punëve nga shtëpia, mënyra e rregullimit e orarit të punës, pushimin ditor, punën jashtë orarit dhe specifikat e tjera që dalin nga lidhja e këtij lloji të kontratës. Dispozitat ekzistuese në LMP i referohen lidhjes së një kontrate të veçantë për punë nga shtëpia dhe lajmërimit të saj në Inspektoratin Shtetëror të Punës.
Ky problem ndodh si pasojë e zhvillimit të shpejtë të procesit tekniko-teknologjik, veçanërisht si rezultat i zhvillimit të teknologjive të informacionit që mundësojnë punë jashtë vendit të punës, dhe rregulloret ekzistuese nuk kanë dispozita eksplicite për të gjitha situatat e mundshme. Kjo mundësi për të punuar nga shtëpia nxiti interesin tek vetë punonjësit të cilët si e drejtë dhe privilegj kërkojnë të zbatohen në zgjidhjen e re ligjore.
Mungesa e dispozitave mjaft të qarta dhe të sakta në Ligjin e Marrëdhënive të Punës në lidhje me kryerjen e punës nga shtëpia krijon pasiguri ligjore për punëdhënësit nga ekosistemi startup, me të cilën lë mundësi për interpretime të ndryshme nga subjektet e përfshira në këtë proces. Nuk ka mundësi për kontratë falas midis punonjësit dhe punëdhënësit në organizimin dhe vlerësimin e punës nga shtëpia, shfrytëzimin e mjeteve të punës, kushtet e punës në shtëpi, kontrollin e orëve të punës, fleksibilitetin e orëve të punës dhe ditëve të punës pa pasur nevojë për punë jashtë orarit dhe të ngjashme. Për shkak të pasigurisë ligjore dhe paqartësisë së ligjit, nuk ka interes të mjaftueshëm midis punëdhënësve për të lidhur kontrata të tilla, megjithëse praktika e kërkon këtë, dhe në një masë të madhe punëtorët janë të interesuar për një punë të tillë, përgjithmonë ose herë pas here.

Propozimet e reja:

Ndryshimi dhe plotësimi i Ligjit të Marrëdhënies së Punës në të cilën do të përfshihen dispozita që do të specifikojnë kushtet dhe mënyrën e lidhjes së këtij lloji të kontratës ose dhënien e mundësive të përshtatshme të punëdhënësve në industrinë e TIK-ut për të zbatuar dispozitat në kontratën ekzistuese (bazë) për punësim me qëllim rregullimit ligjor formal të "punës nga shtëpia".

Elementet e detyrueshme të cilat duhet t'i përmbajë kjo kontratë, të cilat lidhen veçanërisht me:

- Orët e punës që janë zakonisht fleksibile, mënyra e evidentimit të orëve të punës dhe kontratës së lirë mbi trajtimin ose eliminimin e punës jashtë orarit, punën e natës, ditët e pushimit,
- Makineritë, mjetet dhe pajisjet për kryerjen e veprimtarisë të cilat duhet t'i sigurojë punëdhënësi,
- Përdorimi i pajisjeve, makinave, veglave dhe pajisjeve të vetë punëtorit dhe rimbursimi i shpenzimeve për shfrytëzimin e tyre dhe elementëve të tjerë specifik,
- Siguria dhe shëndeti në punë - Bazuar në praktikat ndërkombëtare (të listuara më lart në këtë tekst), punëdhënësit mund të japin vetëm disa udhëzime dhe rekomandime për "shëndetin dhe sigurinë në vendin e punës", përmes të cilave mund të krijohet vetëm minimumi i kushteve të sigurisë dhe të shëndetit për punën nga shtëpia.

Zgjidhja më e mirë është që të mundësohet liria më e madhe e mundshme të kontratës dhe të ketë dispozita strikte vetëm për përmbajtjen e kontratës.

Përfitimet e pritura: Të drejtat dhe detyrimet ligjore të përcaktuara qartë për punëdhënësit do të tejkalojnë pasigurinë ligjore, do të eliminojnë parregullsitë në lidhjen e këtyre kontratave, do të zvogëlohet mundësia e gjobave nga organet inspektuese dhe do të zvogëlohet mundësia e fillimit të procedurave ligjore kundër punëdhënësve për shkak të boshllëkut ligjor për këtë lloj të kontratës.
Nga ana tjetër, kjo lloj kontrate mund të nënkuptojë optimizimin e shpenzimeve të punësimit, gjë që rrit konkurrencën e kompanive. Përfitimet janë të dukshme si për punonjësin ashtu edhe për punëdhënësin në drejtim të zvogëlimit të shpenzimeve të kompanive për: ushqimin, transportin, marrjen me qira të hapësirës, kohën, shpenzimet e shërbimeve komunale dhe detyrat e tjera për punonjës në lidhje me punën në ambientet e Shoqërisë. Ndryshimet në ligj do të nënkuptojnë gjithashtu negocim më të lehtë të pagave dhe kompensimeve, orare të punës fleksibile, punë jashtë orarit të punës sipas zgjedhjes së punonjësit, përgjegjësi pune të definuara sipas madhësisë dhe cilësisë për njësi të kohës në vend që të përcaktohet një javë pune përmes orarit të punës dhe të ngjashme.

Rregulloret/politikat me të cilat mbulohet fusha: Ligji i Marrëdhënive të Punës (LMP).

2.5 Faktorët kufizues të identifikuar shtesë: Mungesa e shërbimeve të pagesave ndërkombëtare që do t'u mundësonin startup-eve vendore të bënin pagesa nga klientët e huaj.

Aktualisht, një numër i madhë I startup-eve janë të detyruar të regjistrojnë kompani në juridiksionet e BE-së, që do të thotë të realizosh hyrje dhe fitime jashtë vendit.

Anëtarët e këshillit të startup-it kontaktuan dhe realizuan mbledhje (on-line) me përfaqësuesit e dy prej shërbimeve më të mëdha të pagesave në botë, PayPal dhe Stripe, në mënyrë që të hetohen arsyet e mos disponueshmërisë së tyre në tregun vendor dhe në përpjekje për të gjetur një mënyrë për t'i siguruar këto shërbime për startup-et maqedonase.

Diskutimet me ekipet e tyre përgjegjëse për zgjerimin e tregjeve të reja kanë treguar se strategjitë e tyre janë të drejtuara drejt tregjeve të tjera më të mëdha dhe se ata aktualisht nuk e shohin mundësinë dhe kosto-efektivitetin e angazhimit të burimeve për depërtim të mëtejshëm në Ballkan, përfshirë edhe tregun maqedonas, sepse për hyrje të çdo tregu të ri janë të nevojshme përshtatjet e paraqitura të legjislacionit vendor në sigurimin e licencës për kryerjen e veprimtarisë.

Propozim-zgjidhja: Këshilli propozon hapjen e një dialogu më intensiv të zyrtarëve të lartë të Qeverisë me përfaqësuesit e këtyre shërbimeve të pagesave, mundësinë për të ofruar përfitime dhe subvencione për hyrjen e tyre në tregun maqedonas dhe qasje të integruar me vendet e tjera në Ballkan në të cilat këto shërbime pagesash nuk janë të pranishme.

Përfitimet e pritura (rezultatet): Lehtësimi i procesit dhe mundësimi i arkëtimit të drejtpërdrejtë për kompanitë vendore nga klientët e huaj por gjithashtu kontribuon në rritjen e hyrjeve në buxhetin e shtetit në bazë të taksave.

Rregulloret / politikat që mbulojnë fushën: Nuk ka pengesa ligjore

Statusi aktual/Rekomandim: Këshilli propozon që të shfrytëzohet iniciativa për përmirësimin e bashkëpunimit rajonal për të inicuar një qasje të integruar rajonale ndaj shërbimeve të pagesave ndërkombëtare në mënyrë që të rrisë atraktivitetin e hyrjes në tregjet tona. Për më tepër, këshilli Start-up është në dispozicion me kontaktet e bëra deri më tani dhe përvojat me PayPal dhe Stripe.

3.
Përmirësi i kushteve për qasje deri në financa

3.1 Lehtësimi i hyrjes së investitorëve të huaj

Njënismë është paraqitur tashmë nga Ministria e Ekonomisë (shtator 2020) me ndryshimet e propozuara dhe plotësimin e Ligjit të Shoqërive Tregtare me qëllim të regullimit të dispozitave të Ligjit që i referohen heqjes së pengesave për investimet nga engjëjt e biznesit në shoqëritë tregtare në vend, duke futur një hua të konvertueshme si një mjet që shfrytëzohet gjerësisht nga engjëjt e biznesit.

Në përputhje me rregullat tona aktuale, një hua e konvertueshme nuk është një opsion i disponueshëm për engjëjt e biznesit. Huaja e konvertueshme ekziston në rregulloren tonë dhe rregullohet në pjesën e Ligjit të Shoqërive Tregtare si "Hua që shndërrohet në një investim në shoqëri në një procedurë të rritjes së kryegjësë të shoqërisë" kur huaja jepet ekskluzivisht nga ortaku, pra nga aksionari i vetëm i shoqërisë e cila është në pronësi të plotë të tij.

Propozim-zgjidhja: Me propozim-ligjin për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit të Shoqërive Tregtare propozon miratimin e ndryshimeve që do të mundësonin një hua të konvertueshme vetëm në rastet e investimeve (ndryshimet nuk do të përshtateshin me një borxh të konvertueshëm që ka të ndryshme bazat - borxhi i bazuar në fatura, hua të rregullta, kredi, etj.)

Përfitimet e pritura (rezultatet): Lehtësoni mundësinë për hyrje më të shpejtë të investitorëve të jashtëm, veçanërisht në një fazë shumë të hershme të zhvillimit të startup-eve kur është e vështirë të bëhet vlerësimi i vlerës së biznesit.

Rregulloret/politikat me të cilat mbulohet fusha: Ligji i Shoqërive Tregtare (LSHT)

Statusi aktual/Rekomandimet: Këshilli i Startup-it njeh nismën dhe rëndësinë e saj për zhvillimin e mëtejshëm të veprimtarisë investuese dhe rolin e tij në zhvillimin e ekosistemit startup dhe do të përpiqet për miratim më të shpejtë të propozim-ndryshimeve në LSHT për të mundësuar një hua investimi të konvertueshme nga engjëjt e biznesit dhe investitorët e tjerë.

3.2 Lehtësimi i tatimeve dhe përjashtimet tatimore për investitorët

Vendet që kanë miratuar masa për nxitje të investimeve (p.sh. nxitje tatimore, përjashtime nga taksat) kanë rezultate më të mira se vendet që nuk kanë përgatitur pako të tilla. Bullgaria dhe Portugalia janë analizuar, ku qëllimet janë largpamëse shumë më të mëdha se vendet që sapo kanë hartuar një ligj mbi engjëve të biznesit (EB) dhe kanë një "hands off approach".

Koncepti i financimit përmes rrjeteve të engjëjve të biznesit në botë, në vend ende nuk është zhvilluar sa duhet në atë nivel që do të ketë rezultate të rëndësishme. Në Republikën e Maqedonisë së Veriut mungon edhe një kornizë ligjore për rregullimin, d.m.th për inkurajimin e kësaj mënyre të financimit. Korniza duhet të ketë një paketë tërheqëse dhe nxitëse, jo vetëm një paketë rregullatore, sepse edhe pa ligj dhe rregullore, engjëjt e biznesit deri më tani kanë arritur të funksionojnë disi në 35 vitet e fundit, si në BE ashtu edhe në vendin tonë.

Propozim-zgjidhja (aktivitetet/ndryshimet): Në vend tashmë ekzistojnë rrjete (joformale/gjysmë-formale) të engjëjve të biznesit, dhe atë: a) Shoqata e EB-së, b) Klubi CEED i EB-së, dhe c) Rrjeti i EB-së Maqedonase. Analiza e kryer tregon se të gjitha rekomandimet nga këto organizata që synojnë drejt forcimit dhe përmirësimit të kësaj fushe mund të reduktohen në tre fushat kryesore vijuese:

1) Investim i lejuar dhe I rregulluar ligjërisht i EB-së

- Përveç përpunimit të një ligji të ri për EB i cili do të definojë plotësisht kuadrin rregullator për punën e këtij lloji të investitorëve sipas shembullit të Kroacisë dhe Sllovenisë,është e nevojshme në ligjin për veprimtarinë e inovacionit që të definohen engjëjt e biznesit si një segment i veçantë që do të inkorporohet i cili do të mbulojë pjesërisht punën e engjëjve të biznesit.
- Ligji i ri do të parashikonte gjithashtu një proces certifikimi të EB-së - Për të shmangur certifikimin (dhe rregullimin) individual të secilës EB-së individualisht, propozimi është që të certifikohen / akreditohen vetëm operatorët, pra rrjetet e engjëjve të biznesit (REB). Në këtë mënyrë Kjo do të shmangë shumë kontrolle administrative dhe burokratike të EB-së, dhe në vend të kësaj, do të ketë monitorim efikas dhe efektiv vetëm të organizatave.

2) Futja e stimujve tatimorë dhe jo financiarë

- Propozim-ligji për EB duhet të parashikojë që personat që do të investojnë si investitorë engjëj në inovatorë, sipërmarrës, kompani startup-e, si dhe në kompani që janë në një fazë më të pjekur, të kenë të drejtë të shfrytëzojnë nga mbështetja shtetërore (lehtësim tatimor ose lloj tjetër lehtësimi dhe mbështetje) kur bëni investimin që ju nevojitet të investohet ekskluzivisht si para të gatshme në llogarinë bankare të kompanisë.
- Mund të merret parasysh, futja e një përjashtimi personal të tatimit mbi të ardhurat, përkatësisht një taksë mbi të ardhurat nga fitimet kapitale, për investitorët individuale, nëse ata investojnë në startup-e. Përjashtimi nga tatimi mbi fitimet kapitale mund të lidhet me një shumë të caktuar maksimale - për shembull, kufizimi mund të jetë [50,000 Euro], një periudhë kohore [12-36 muaj] ose një përqindje [pa tatim prej 25% të të ardhurave nëse investohet në startup-e] dhe/ose % e zvogëluar e tatimit nëse ka fitim si pasojë e investimit në një startup. Një lëshim i plotë është gjithashtu i mundur nëse shuma bazë [minus fitimi] riinvestohet përsëri në një startup tjetër.

3) Krijimi i një fondi bashkëinvestues

- Parashikohet edhe propozim për krijimin e një fondi bashkëinvestues i cili mund të përbëhet nga: a) FIZHT, b) kompanitë maqedonase-persona juridikë, dhe c) investitorë engjëj të huaj të akredituar dhe/ose fonde. Financime shtesë mund të sigurohen sipas principit 'leverage' dhe deri në 50% nga BE, WB dhe/ose fonde të tjera të zhvilluara dhe institucione financiare ndërkombëtare.
- FIZHT në bashkëpunim me Bankën Botërore është tashmë në procesin e përpunimit të një modeli për funksionimin e një fond investimesh në mënyrë që të mbështesë kompanitë inovative me potencial rritjeje.

Përfitimet e pritura (rezultatet): Propozim-rregulloret priten të kenë një efekt stimulues në tërheqjen e investitorëve të huaj, si dhe të inkurajojnë investitorët vendor në veprimtarinë e tyre investuese nga njëra anë. Duhet pasur kujdes që të mos lejohet një rirregullim në këtë fushë, i cili mund të ketë efekt të kundërt dhe të dekurajojë aktivitetin tashmë të dobët të investimeve. Nga ana tjetër, do të rrisë sigurinë dhe do të zvogëlojë rrezikun si për investitorin ashtu edhe për startup-in duke definuar qartë rolet dhe përgjegjësitë.

Rregulloret/politikat me të cilat mbulohet fusha: Ligji i veprimtarisë së inovacionit, Ligji për tatimin në të ardhurat personale, si dhe miratimin e një ligji të ri mbi engjëjve të biznesit

Statusi aktual/Rekomandim: Këshillii propozon që të bëhet një grup pune me qëllim për të sjellë një ligj të ri për engjëjt e Biznesit që të futni një segment për engjëjt e biznesit në Ligjin e veprimtarisë së inovacionit dhe të bëhen analiza për futjen e propozim-ndryshimeve në lidhje me përjashtimet nga taksat. Për më tepër, për të koordinuar me zbatimin e Strategjisë për reformën e sistemit tatimor 2021-2025 nga Ministria e Financave, e cila parashikon përgatitjen e analizave dhe përmirësimin e tatimit mbi fitimin dhe tatimin mbi të ardhurat personale, ndër të tjera. Anëtarët e këshillit të startup-it do të përfshiheshin në mënyrë aktive në sigurimin e mbështetjes nga institucionet e interesuara në mënyrë që të përshpejtojnë miratimin e propozim-ligjit për ndryshimet.

3.3 Lehtësimet tatimore dhe përjashtimet për startup-et

Ekosistemi i startup-it në vend po përballet me një fluks të pamjaftueshëm të sipërmarrësve potencialë që zgjedhin të krijojnë biznesin e tyre me rritje të shpejtë si mënyra kryesore e realizimit profesional, i cili nuk është vetëm një problemin lokal dhe me të përballet dhe ekosistemet shumë më të zhvilluara. Përveç masave për të lehtësuar qasjen në financimin e drejtpërdrejtë për startup-et, politikëbërësit mund të marrin parasysh dhe të përqëndrojnë masat e tyre në stimulimin e krijimit të startup-eve dhe mbështetjen e tyre në fazat e hershme të zhvillimit, përmes ndërhyrjeve fiskale, të tilla si zbutja e taksave dhe përjashtimet. Natyrisht, duhet të theksohet se masa të tilla duhet të hartohen në mënyrë të përshtatshme për t'iu përshtatur kushteve lokale, duke marrë parasysh përfitimet dhe rreziqet, në mënyrë që të jenë efektive.

Propozim-zgjidhja (aktivitetet/ndryshimet):

- Startup-et duhet të kenë privilegje të caktuara në taksa, jo aq financiare sa koha. Duke ndjekur shembullin e Austrisë, në tre vitet e para pagesa e taksës shtyhet, në mënyrë që startup-i të arrijë një përfitim dhe stabilitet të caktuar, dhe pas vitit të 3-të fillon me pagesën.
- Përjashtimi nga taksat për të gjitha ndërmarrjet private të sapokrijuara, të formuara nga të rinjtë deri në 29 vjeç përderisa qarkullimi është nën 3 milion denarë.
- Taksa mbi të ardhurat personale do të ulet deri në 0% në 2023 për industrinë e IT-së.

Përfitimet e pritura (rezultatet): Masat e propozuara priten në planin afatgjatë për të kontribuar në numrin e sipërmarrësve të rinj të cilët më lehtë do të vendosin të hyjnë në botën e biznesit duke krijuar startupet e tyre, veçanërisht në sektorin e TIK-ut i cili karakterizohet me rritje të shpejtë, që do të thotë gjithashtu një ofertë më të madhe për investitorët dhe rritje të interesit për hyrjen e investitorëve të rinj.

Rregulloret/politikat me të cilat mbulohet fusha: Ligji i tatimit të përfitimit, Ligji i tatimit për të ardhurat personale

Statusi aktual/Rekomandim: Këshilli propozon që ky proces të koordinohet me zbatimin enë Strategjisë për Reformën e sistemit të taksave2021-2025 nga Ministria e Financave, i cili parashikon përgatitjen e analizave dhe përmirësimin e tatimit mbi fitimin dhe tatimit për të ardhurat personale, ndër të tjera. Anëtarët e këshillit të startup-it do të përfshiheshin në mënyrë aktive në sigurimin e mbështetjes nga institucionet e interesuara në mënyrë që të përshpejtojnë miratimin e propozim-ligjit për ndryshimet.

3.4 Prezantimi i kriptovalutave dhe teknologjive blockchain

Kriptovalutat dhe teknologjitë “blockchain” dhe “distributed ledger” po marrin vrull vitet e fundit, kështu që gjatë vitit 2021 kapitalizmi i tregut arriti në rreth 2 trilion dollarë amerikanë. Pa dyshim, kriptovalutat janë bërë në një kohë të shkurtër një mënyrë alternative e ruajtjes së pasurisë dhe një klasë gjithnjë e më e rëndësishme e fondeve alternative të investimeve, ndërsa ende punojnë për të rritur rolin e tyre në pagimin e mallrave dhe shërbimeve. Si të tilla, kriptovalutat kanë fituar besimin e grupit më të avancuar dhe produktiv të profesionistëve në sektorin e TIK-ut, duke mundësuar dinamizëm, transferim të shpejtë të fondeve në kohë reale pa ose me kompensim minimal për transferimet e bëra. Aktualisht janë 406 bursa aktive në nivel global që ofrojnë shërbime për shkëmbimin, qarkullimin, transferimin dhe ruajtjen e valutave virtuale dhe kriptovalutave në kuletat digjitale, si dhe transferimin e tyre në sistemin tradicional bankar duke përdorur kanale digjitale për transferimin e informacioneve.

Shumë nga këto bursa janë të regjistruara në BE dhe veprojnë në përputhje me LPP / KYC (Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism Act based on the Directive of the European Parliament and Council No. 2015/849) direktivat e BE-së. Për seriozitetin dhe perspektivat e teknologjive "blockchain", përparësitë e teknologjive të shpërndarjes dhe të decentralizuara të kriptimit konfirmohen nga udhëheqësit botërorë në shërbimet "cloud", kështu që ndër teknologjitë më të njohura tashmë të disponueshme janë IBM Blockchain, Microsoft Azure Blockchain, Oracle dhe të tjerët. Gjithashtu vlen të përmendet Ethereum, Corda, Hyperledger, Cardano, Solana dhe të ngjashme, ku këto teknologji gjejnë aplikime krejtësisht të ndryshme.

Institucionet e shquara financiare si Mastercard tashmë po zhvillojnë zgjidhje në këtë fushë dhe ne jemi dëshmitarë të investimeve të mëdha në kriptovaluta nga bankat prestigjioze botërore, por këtu po flasim për sisteme të centralizuara në vend të sistemeve të decentralizuara që përdorin të njëjtat përparime teknologjike. Qytetarët maqedonas, veçanërisht popullsia me të ardhurat më të larta sipas statistikave zyrtare, de facto përdorin kriptovaluta për shërbimet e tyre, gjë që është veçanërisht e vërtetë për grupin e nomadëve digjitalë, por nuk ka të bëjë vetëm me përdorimin, por një numër i konsiderueshëm i qytetarëve marrin pjesë në procesin e krijimit / gërmimit të kriptovalutave (minierave). Duke pasur parasysh që sistemi bankar konservator dhe shteti në 15 vitet e fundit nuk kanë gjetur një mënyrë për të mundësuar funksionimin e plotë të kuletave digjitale, qytetarët u detyruan të kërkojnë mënyra alternative të aplikimit të tyre, kështu që ata përdorin shërbimet e bankave dhe korporatave ndërkombëtare , bankat online, miqtë dhe të afërmit për transferimin dhe shkëmbimin e fondeve dhe kriptovalutave. Në këtë mënyrë, sistemi financiar maqedonas përballet me një dalje të parave që nuk është e parëndësishme. Rregullimi i rreptë ekzistues i sistemit të pagesave i kombinuar me pozicionin e fortë të bankave parandaloi zhvillimin e zgjidhjeve "fintech" dhe ngadalësoi ndjeshëm zhvillimin ekonomik në dy dekadat e fundit.

Zgjidhjet e propozuara

- Zbatimi i dispozitës së LPP / KYC (Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism Act based on the Directive of the European Parliament and Council No. 2015/849) tashmë ka krijuar një mundësi për tregtimin e kriptovalutave në tregun e brendshëm, por, ende mbetet e parregulluar çështja e krijimit të kriptovalutave, gjë që e bën më të rrezikshme dhe e parashtron nevojën për krijimin e kornizës me rregullore.
- Për më tepër, për të inkurajuar zhvillimin e industrisë fintech, propozohet ndryshimi i rregulloreve aktuale në mënyrë që të mundësohet liberalizimi i sektorit financiar, në mënyrë që të hapet tregu për hyrjen e më shumë lojtarëve që do të ofrojnë shërbimet e tyre në sektorin financiar që pritet të ndryshohet me sjelljen e propozim ligjit për shërbime të pagesave.
- Një mundësi për realizimin e liberalizimit të tregut është që shteti të merr pozicion të fuqishëm në vendosje të një operatori kombëtar për pagesa (National Payment Switch) nëpërmjet të cilit do realizohen gjithë transaksionet dhe vetëm jo pagesat e mëdha që realizohen nëpërmjet MIPS. Me këtë do thjeshtëzohet dhe do të unifikohet qasja e gjithë faktorëve vendor dhe ndërkombëtar në sektorin financiar. Me vendosje të një operatori financiar për pagesa do sigurohen pikat e kontaktit për pagesa. Qytetarët dhe bankat në këtë formë do fitojnë çmime më të lira, duke pasur qasje në shërbimet në tregjet ndërkombëtare

Përfitimet e pritshme (rezultatet): Duke ndryshuar rregulloret aktuale dhe liberalizimin e sektorit financiar, do të mundësohej zhvillimi i industrisë "fintech", qytetarët do të kishin akses në shërbime shumë më të mira dhe më të lira dhe përfundimisht do të përshpejtonin rritjen dhe zhvillimin ekonomik të vend.

Rregulloret/politikat që mbulojnë fushën: Ligji i Shërbimeve të Pagesave dhe Sistemeve të Pagesave (LPPS), Ligji i Punës Devizore, Ligji i Kryerjes së Shërbimeve të Transferimit të Parave të Shpejta dhe ligje të tjera që rregullojnë sistemin financiar.

Statusi vijues/Rekomandimi: Një analizë krahasuese e vendeve me raste të suksesshme si Zvicra, Malta, Estonia, Ukraina, El Salvador, SHBA, Britania e Madhe propozohet në mënyrë që të përzgjidhet modeli më i përshtatshëm. Për më tepër, propozohet të bëhet një studim i hollësishëm i përfitimeve dhe rreziqeve të liberalizimit të tregut, si dhe avantazhet dhe disavantazhet e prezantimit të një ofruesi të vetëm pagesash kombëtar dhe se si kjo do të ndikojë në zhvillimin e mëtejshëm të industrisë "fintech" dhe ekonomisë në tërësi. Ligjet e Shërbimeve të Pagesave dhe Sistemevetë Pagesave tashmë është publikuar në ENER dhe është i hapur për komente, por teksti i ligjit ende nuk është finalizuar dhe ekziston mundësia për të marrë parasysh rekomandimet, bazuar në rekomandimet e hulumtimit.